

V.S. schaft doodstraf voor minderjarige criminelen af

Roper v. Simmons, 543 U.S. (2005), No 03-633

Op 1 maart verklaarde het Amerikaanse Hoogste Gerechtshof het executeren van criminelen die op het ogenblik van de feiten jonger dan 18 waren in strijd met het grondwettelijk verbod op wrede en ongewone bestraffing.¹ De uitspraak is de langverwachte uitkomst van een geleidelijke ommekeer in de rechtspraak van het Hof sinds 1988. Toen al werd de doodstraf voor min-zestienjarigen afgeschaft.² In 1989 ontbrak slechts één stem om de praktijk voor criminelen tussen de 15 en de 18 op te heffen.³ Zestien jaar later, in *Roper v. Simmons*, werd hiervoor eindelijk een nipte⁴ meerderheid gevonden. Dit was goed nieuws voor Christopher Simmons, die was veroordeeld voor het plegen van moord op zijn zeventiende, alsook voor een zeventigtal andere jongeren die tot voor kort nog in de dodencel zaten.

De beslissing van het Hof is gebaseerd op de volgende drie elementen:

(1) het bestaan van een Amerikaanse consensus tegen de doodstraf voor minderjarigen

Net zoals het Europees Hof voor de Rechten van de Mens vaak doet bij de beoordeling van maatschappelijk gevoelige thema's, gaat het Amerikaanse Hoogste Gerechtshof na of er binnen de Staten van Amerika een consensus bestaat over de afschaffing van de doodstraf voor minderjarigen. De vraag of een straf wreed en ongewoon is wordt immers mede beantwoord door de evoluerende maatschappelijke waarden. Eind jaren '80 was naar Amerikaanse maatstaven het executeren van een delinquent jonger dan zestien op het moment van de feiten buitensporig, terwijl de executie van zestien- en zeventienjarige criminelen en van geestelijk gestoorden niet verwerpelijk werd bevonden. In 2002 waren de Amerikaanse normen wat betreft geestelijk gestoorden veranderd en werd de doodstraf voor deze bevolkingsgroep afgeschaft.⁵ Vandaag stelt het Hof een gelijkaardige morele evolutie vast met betrekking tot het executeren van zestien- en zeventienjarige criminelen en vindt het een nationale consensus tegen de doodstraf voor min-achtienjarigen. Deze wordt afgeleid uit een aantal gegevens. Ten eerste bestaat in de meeste Staten een formeel verbod op het executeren van minderjarige criminelen. Daar waar dit wel nog in de wet staat ingeschreven, wordt de doodstraf nog weinig toegepast. Dit gebeurde in de laatste tien

jaar alleen nog in Texas, Oklahoma en Virginia. De laatste terechtstelling dateert van 2003. Ten tweede bestaat een consequente tendens naar de afschaffing van het fenomeen. Geen van de Staten die de doodstraf afschafte, heeft ze terug ingevoerd.

(2) de relatieve strafrechtelijke verantwoordelijkheid van een minderjarige

Een andere grond voor het afschaffen van de doodstraf voor minderjarigen ligt volgens het Hof in de relatieve strafrechtelijke verantwoordelijkheid van minderjarigen. Deze vloeit voort uit een aantal opmerkelijke verschillen met volwassen criminelen. Vooreerst zijn minderjarigen minder rijp en hebben ze een onderontwikkeld verantwoordelijkheidsgevoel. Verder zijn ze vatbaarder voor negatieve invloeden en druk van buitenaf. Ten slotte is hun karakter nog niet zo sterk ontwikkeld als dat van een volwassene. Als een minderjarige niet op dezelfde wijze verantwoordelijk kan worden gesteld voor zijn daden, dan kan hij bezwaarlijk gerekend worden tot de categorie van ergste misdadigers, waarvoor de doodstraf in feite is gereserveerd. Bovendien kunnen noch vergelding, noch afschrikking worden ingeroepen als geldige redenen voor het opleggen van de doodstraf aan minderjarige delinquenten. De vergelding zou immers niet proportioneel zijn wanneer de zwaarste straf zou worden opgelegd aan een persoon met een verminderde strafrechtelijke verantwoordelijkheid. Ook is niet bewezen of de doodstraf een afschrikkingseffect heeft op minderjarigen. Het tegendeel is eerder waar. Gezien zijn onderontwikkeld verantwoordelijkheidsgevoel is de kans klein dat een minderjarige een kosten-batenanalyse doorvoert voordat hij een misdrijf pleegt.

(3) het bestaan van een internationale consensus tegen het executeren van jonge criminelen.

Ten slotte vond het Hof ondersteuning voor zijn uitspraak in de globale context. Onder meer werd verwezen naar de bijna universele ratificatie van artikel 37(a) van het VN Kinderrechtenverdrag dat een verbod op doodstraf voor personen onder de 18 bevat. Ook wees het Hof er op dat sinds 1990 nog maar weinig landen de doodstraf hebben toegepast en zag het Amerika niet graag in het 'selecte'

¹ Zoals gewaarborgd onder het achtste amendement van de Amerikaanse Bill of Rights.

² *Thompson v. Oklahoma*, 487 U.S. 815 (1988).

³ *Stanford v. Kentucky*, 492 U.S. 361 (1989).

⁴ Vier van de negen rechters stemden tegen.

⁵ *Atkins v. Virginia*, 536 U.S. 304 (2002).

gezelschap van onder meer Iran, Pakistan, Nigeria en China. De uitgesproken negatieve visie van de internationale gemeenschap op de doodstraf voor minderjarigen bevestigt volgens het Hof nogmaals de disproportionaliteit van deze wrede en ongewone straf.

De beslissing van het Hof is op zich weinig verrassend. De Verenigde Staten moesten zich vroeg of laat aansluiten bij de rest van de wereld, dat het fenomeen van executies van jonge delinquenten al had verworpen bij de aanname van het BUPO-verdrag in 1966 (art. 6(5)). Verrassend is wel dat de rechters hun beslissing nu expliciet mede baseren op het internationaal mensenrechtenkader. Ze hebben immers decennialang het internationaal recht genegeerd,⁶ inclusief het feit dat het verbod van doodstraf voor minderjarigen sinds ruim tien jaar geldt als regel van internationaal

gewoonterecht.⁷ Gezien het povere ratificatiegedrag van de Verenigde Staten inzake mensenrechten, moet regelmatig gebruik van deze interpretatietechniek worden toegejuicht. De Verenigde Staten is –naast Somalië– het enige land ter wereld dat het internationaal kinderrechtenverdrag niet heeft goedgekeurd. Het is dan ook des te belangrijker dat de in dit verdrag opgenomen fundamentele rechten van kinderen toch hun ingang vinden in het Amerikaanse rechtstelsel via de verdragsconforme interpretatietechniek. Ook voor jeugdcriminelen blijft dit van belang. Hoewel ze van de doodstraf af zijn, riskeren ze nog steeds als volwassenen terecht te worden en levenslang te worden opgesloten samen met volwassen criminelen.

Mieke Verheyde

⁶ Het is weinig Amerikaans om veel waarde te hechten aan internationale rechtsregels en jurisdicties. Dit blijkt ook uit de sterk afkeurende commentaar van de 'dissenting judges'.

⁷ *Mensenrechtencomité, General Comment No. 24: Reservations to the Covenant or Optional Protocols or Declarations under Art.41 of the Covenant (UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.7,1994), para.8.*